

CIRKULÄR RESURSHANTERING I BYGGSEKTORN EN VIKTIG DEL AV INDUSTRIENS OMSTÄLLNING – HUR ÖKAR VI TAKTEN?

Seminarium i riksdagen 1 juni 2023

BAKGRUND

Byggsektorn står för en femtedel av de totala koldioxidutsläppen i Sverige. Ett sätt att minska utsläppen är att arbeta med återbruk och återvinning. Plast- och kemiindustrin, fastighetsbranschen och stora delar av samhällsbyggnadssektorn har börjat sin omställning för att nå FN:s klimatmål. Fossil energi ska ersättas med fossilfri el och återvinning och återbruk ska ersätta uttag av jungfrulig råvara.

Plast är ett av de byggnadsmaterial som både kan och behöver återvinnas i högre utsträckning. Totalt sett materialåtervinnas enligt Naturvårdsverket tio procent av plasten i Sverige och två procent i byggsektorn, vilket gör att Sverige är sämre än EU-snittet vad gäller plaståtervinning i byggbranschen.

PVC är den mest använda plasten inom byggsektorn och det finns en oerhörd potential i ökad återvinning av PVC i Sverige. Idag återvinnas inom EU enligt Vinyl plus 27 procent av PVC:n men i Sverige är siffran lägre. Med effektiva insamlingssystem skulle 2,8 miljoner ton koldioxid sparas om vi återvann den PVC som idag går att återvinna med befintlig teknik. Ytterligare 3,8 miljoner ton skulle sparas om vi genom teknikutveckling av kemisk återvinning kunde ta om hand om resten av den PVC som finns i byggnader i dag.

Miljonprogrammen, offentliga byggnader och vattenledningsnäten är i behov av omfattande renovering de närmaste decennierna. Återanvändning och återvinning kommer att vara avgörande för att nå klimatmålen i byggsektorn. För att klara detta behövs samarbete och ramverk kring renovering och cirkulärt byggande där många aktörer har en viktig roll att spela.

Vad behövs för att omställningen faktiskt ska ske? På nästkommande sidor finns våra förslag:

POLITIKEN I EU OCH SVERIGE MÅSTE GE LÅNGSIKTIGA SPELREGLER

Takten i klimatomställningen sätts i stor utsträckning av olika lagstiftningsinitiativ från EU som till exempel Green Deal, Fit for 55, REPower EU och REACH. EU-lagstiftningen revideras normalt sett med jämna intervall, något som både innebär nackdelen av ändrade förutsättningar men även ger fördelen med regelbunden möjlighet till korrigerande och anpassning till förändrade förutsättningar i samhället.

Regeringen behöver avsätta tillräckliga resurser för att påverka lagstiftningen på EU-nivå men också för att underlätta implementeringen av lagstiftningen i Sverige så att bördan av att leva upp till nya regelverk begränsas för näringslivet.

Det är viktigt att svensk lagstiftning på miljöområdet uppdateras kontinuerligt för att ge industrin tydliga villkor. Tillståndsprocesserna måste också snabbas på. Stöd till forskning och teknikutveckling behöver understödja de övergripande målen så att industrins omställning kan ske i enlighet med FN:s klimatmål.

EXEMPEL PÅ INCITAMENT FÖR ÖKAD ÅTERVINNING FRÅN POLITIKER I SVERIGE

Staten och dess myndigheter behöver:

- Arbeta proaktivt med att anpassa lagstiftning och krav i upphandling så att cirkulär omställning gynnas.
- Med grund i EU- regelverket sätta upp nationella mål för cirkularitet och tydliggöra hur olika sektorer behöver bidra för att nå dem och hur ansvaret ska fördelas och följas upp.
- Ställa krav på återvunnen råvara i nya produkter, till exempel genom kvotplikt.
- Tydliggöra ansvarsfördelningen för när material tas om hand för återanvändning och återvinning vid renovering. Här behövs både lagstiftning och förbättrad kontroll.
- Anpassa i *Lagen om offentlig upphandling* så att produkter som är återvinningsbara och som är tillverkade med återvunnet material främjas.
- Utforma *Boverkets byggregler* så att återvinning och återbruk underlättas och så att klimatpåverkan av byggmaterial minskas. Reglerna behöver t.ex. göras mer flexibla och anpassas efter återbruk.
- Ställa krav på att nya produkter dels ska tillverkas så att de går att återvinna med den teknik och de system som finns eller är under utveckling av branschen och dels att de i den mån det är möjligt ska innehålla återvunnen råvara.
- Ett arbete med att underlätta framtagandet av standarder för återanvänt och återvunnet material som svarar upp mot befintlig kommande EU-lagstiftning behöver inledas antingen under Boverket eller annan myndighet.

Kommuner, regioner och statlig verksamhet behöver samlat åta sig att:

- Medverka till att material i offentliga byggnader och infrastruktur samlas in för återbruk eller återvinning antingen genom samarbeten med leverantörer eller upphandling.
- Genom stadsplanering medverka till att resurssnål utformning och resurssnåla metoder används vid nybyggnad och renovering av bostäder, offentliga platser och infrastruktur.
- Ta fram planer för skärpta krav i upphandling av infrastruktur och byggnader som svarar mot EU-lagstiftningen vad gäller klimat, energianvändning, återbruk och återvinning.
- Efterfrågan på cirkulärt byggande behöver öka så att investeringar kan ske för till exempel:
 - Hubbar för hantering av material till återanvändning och återvinning.
 - Digitaliserade system för kartläggning av befintligt fastighetsbestånd, t.ex. genom loggböcker över vilket byggmaterial som använts.
 - Standarder och system för livscykelanalyser genom EPD:er, i hela leverantörsledet.
 - Teknik för rening och återvinning av material med problematiska ämnen.

STÄRKT KOMPETENS MED ETT KOMPETENSLYFT

Upphandlingar i bygg- och anläggningssektorn kännetecknas av att de ofta sker utanför den centrala upphandlingsavdelningen i kommuner och regioner. På alla samhällsnivåer sker dessutom en stor del av upphandlingen i olika offentligt kontrollerade bolag. En viktig del i att ge stabilitet och långsiktiga spelregler för cirkulära lösningar är stärkt tillsyn så att befintliga och kommande regelverk och krav i upphandlingar efterlevs. För att åstadkomma detta behövs ett brett kompetenslyft och metodutveckling hos de olika kontrollorganisationerna.

Exempel på yrkeskategorier och organisationer där kompetenshöjning behövs:

- Kontrollansvariga
- Planhandläggare och bygglovshandläggare
- Centrala upphandlingsavdelningar
- Kommunala bolag som upphandlar byggtjänster

Kompetenslyftet bör inkludera:

- Att nå tillräcklig kompetens om hur livscykelanalyser och EPD:er kan användas vid upphandling för att nå klimatmålen och öka återvinningen.
- Att få kunskap om vad som faktiskt går att återvinna – och hur.
- Ta fram och sprida kunskap och metoder för hur krav kan ställas i upphandlingar av byggnader och infrastruktur, så att den cirkulära omställningen underlättas och bidrar till att Sverige når FNs klimatmål och lever upp till befintlig och kommande EU-lagstiftning på miljöområdet.

Staten behöver utse lämplig myndighet som ska samordna ett kompetenslyft inom cirkulärt byggande i både offentlig och privat sektor. Denna myndighet bör samverka med de kommuner och regioner som har avsatta resurser för att utveckla arbetet med cirkulärt byggande. Tillsammans bör man sedan dela med sig av kunskap och erfarenheter till mindre kommuner och regioner. Detta kan t.ex. ske genom samverkan mellan offentlig verksamhet och näringslivet inom en eller flera regioner, gärna i anknytning till befintliga projekt för cirkulärt byggande.

LÄS VIDARE

Läs mer om potentialen för ökad återvinning av PVC i PVC-Forums färdplan från 2021:

<https://www.ikem.se/globalassets/media-pvc-forum/pvc-dokument/rapporter-fardplan/fardplan-juni2022.pdf>